

Date: 29th June-2025

ЕРГА ОИД МУНОСАБАТЛАРДА ҚОНУНЧИЛИК ТАКОМИЛЛАШУВИ.

Аъзамов Элдор Искандар ўғли

Бош прокуратура, 32 - бошқарма катта прокурори

Аннотация: Ушбу мақолада ер муносабатларига оид қонунчилик такомиллашуви масаласи тушунтирилган. Ўзбошимчалик билан ерларни эгаллаш бўйича кодексларга киритилган ўзгаришлар келтирилган. Янги Ўзбекистон концепцияси шароитида қонунларни такомиллаштириш бўйича мисоллар келтирилган

Калит сўзлар: Ўзбошимчалик, ер, қонунчилик, кодекс, прокуратура, ваколат, муносабат, ҳуқуқ.

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос совершенствования законодательства, касающегося земельных отношений. Представлены поправки к кодексам о незаконном захвате земель. Приведены примеры совершенствования законодательства в условиях новой концепции Узбекистана.

Ключевые слова: произвол, земля, законодательство, кодекс, прокуратура, власть, отношение, закон.

Abstract: This article discusses the issue of improving legislation concerning land relations. Amendments to the codes on illegal land seizure have been submitted. Examples of improving legislation in the context of Uzbekistan's new concept are provided.

Keywords: arbitrariness, land, legislation, code, prosecutor's office, authority, attitude, law.

Ер муносабатлари энг аввало Ўзбекистон Республикаси Конституциясида мустаҳкамланган тамойилларга асосланиб, асосий бош қомусимизда мамлакатимиз ҳуқуқий тизимининг ривожланишини омили сифатида намоён бўлади. Инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни ва кадр қиммати олий кадрят ҳисобланадиган инсонпарвар демократик давлатни, очиқ ва адолатли жамиятни барпо этиш борасида ҳозирги ва келажак авлодлар олидаги юксак масъулиятимизни англаган ҳолда, давлатчилигимиз ривожининг уч минг йилдан зиёд тарихий тажрибасига, шунингдек жаҳон цивилизациясига бекиёс ҳисса қўшган буюк аجدодларимизнинг илмий, маданий ва маънавий меросига таяниб, халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган принцип ва нормаларига асосланган ҳолда, фуқароларнинг муносиб ҳаёт кечиришини, миллатлараро ва конфессиялараро тотувликни, қўп миллатли жонажон Ўзбекистонимизнинг фаровонлиги ва гуллаб яшнашини таъминлашни мақсад қилган ҳолда қабул қилинган бош қомусимизнинг 68-моддасида “Ер, ер ости бойликлари, сув ўсимлик ва ҳайвонот дунёси ҳамда бошқа табиий ресурслар умуммиллий бойликдир, улардан оқилона фойдаланиш зарур ва улар давлат мухофазасидадир. Ер қонунда назарда тутилган ҳамда ундан оқилона фойдаланишни ва уни умуммиллий

Date: 29th June-2025

бойлик сифатида муҳофаза қилишни таъминловчи шартлар асосида ва тартибда хусусий мулк бўлиши мумкин³” деб белгилаб қўйилди.

Ушбу конституциявий қоидаларни амалга ошириш инсон ва фуқаронинг ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилишни таъминлайдиган махсус давлат-ҳуқуқий механизмларини яратишни талаб қилади. “Ер умуммиллий бойликдир, Ўзбекистон Республикаси халқи ҳаёти, фаолияти ва фаровонлигининг асоси сифатида ундан оқилона фойдаланиш зарур ва у давлат томонидан муҳофаза қилинади⁴”.

Ер билан боғлиқ низоларни кўриб мазмунан ҳал этиш борасида Ўзбекистон ўз миллий тажрибасига эга.

Ерга оид ҳуқуқий муносабатлар деганда – ер ресурсларини бошқариш, уни қўриқлаш ва ҳимоя қилиш, юридик ва жисмоний шахсларга ер участкалари ажратиш, ер участкаларига эгалик қилиш ва фойдаланиш жараёнида келиб чиқадиган ҳуқуқий ва бошқа ашёвий муносабатлар тушунилади.

Жумладан, ерларни ўзбошимчалик билан ўзлаштириш ҳам ерга оид ҳуқуқбузарлик муносабати ҳисобланади.

Қонунларни бир хилда бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси олдидаги асосий вазифа ҳисобланади.

Хозирги кунда айнан ер билан боғлиқ муносабатларнинг долзарблиги қонунчиликни бақомиллаштириш масаласини талаб этса, қонунлар ижроси, қонунларга бир хилда риоя этилишини назорат қилиш борасидаги вазифалар ҳам олдимизга янги вазифаларни қўймоқда.

Шу нуқтаи назардан, қонунчилик такомиллашуви борасида айрим фикрларни билдириб ўтаемиз.

Ўзбекистон Республикасининг 15.11.2024 йилдаги “Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ер участкаларидан самарали фойдаланиш, соҳадаги ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш механизмларини такомиллаштиришга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-997-сон

Қонуни қабул қилинди.

Қонун билан Ўзбекистон Республикасининг Жиноят ва Жиноят-процессуал кодекслари, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекс, Фуқаролик ва Иқтисодий процессуал кодекслари ҳамда “Давлат божи тўғрисида”ги Қонунига қуйидаги ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди:

1. Жиноят кодексининг:

³ Ўзбекистон Республикаси “Ер Кодекси” Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 17.08.2021 й., 03/21/708/0799-сон

⁴ Ўзбекистон Республикаси “Ер Кодекси” Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 17.08.2021 й., 03/21/708/0799-сон

Date: 29th June-2025

– 229¹-моддаси (Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш):
биринчи қисми (Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш, шу жумладан ушбу ер участкаларига нисбатан қонуний ҳуқуқлари мавжуд бўлмаган ҳолда улардан фойдаланиш, худди шундай ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса) санкциясидаги **1 йилгача озодликни чеклаш** ҳамда озодликдан маҳрум қилиш жазоси **5 йилгача узайтирилди; иккинчи қисми** (Сўзориладиган ер участкаларини уларда қурилиш ишларини амалга оширган ҳолда ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш) санкциясидаги **2 йилдан 3 йилгача озодликни чеклаш жазоси чиқариб ташланиб, 2 йилдан 3 йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазоси 5 йилдан 7 йилгача узайтирилди.**

– 229⁴-моддаси (Ер бериш тартибини бузиш) биринчи қисми (Ер бериш тартибини бузиш, шундай ҳаракат учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса) санкциясидаги **3 йилгача озодликни чеклаш ҳамда 3 йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазоси 5 йилгача узайтирилди; иккинчи қисми** (Ўша ҳаракат) “в” кичик банд билан **тўлдирилиб, ўша ҳаракат бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб содир этилганига доир норма билан тўлдирилиб, санкциясидаги 3 йилдан 5 йилгача озодликни чеклаш жазоси чиқариб ташланиб 3 йилдан 5 йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазоси 5 йилдан 7 йилгача узайтирилди.**

2. Жиноят-процессуал кодексининг 345-моддасига (Жиноят ишининг терговга тегишлилиги) қўшимча киритилиб, Жиноят кодексининг 229¹-моддасида (Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш) назарда тутилган жиноятларга доир ишлар бўйича **дастлабки тергов прокуратура органларининг терговчилари томонидан амалга оширилиши белгиланди.**

3. Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 60-моддаси (Табиий ресурсларга эгалик ҳуқуқини бузиш): иккинчи қисми (Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш, шу жумладан ушбу ер участкаларига нисбатан қонуний ҳуқуқлари мавжуд бўлмаган ҳолда улардан фойдаланиш) санкциясидаги фуқароларга БҲМнинг 25 баравари, мансабдор шахсларга эса – 50 баравари миқдорида жарима **фуқароларга БҲМнинг 30 бараваригача, мансабдор шахсларга эса – 70 бараваригача оширилди;**

учинчи қисм (Ўзбошимчалик билан эгаллаб олинган, ажратилган ер участкасига туташ бўлган ва туташ бўлмаган ер участкаларида қурилиш ишларини амалга ошириш) санкциясидаги фуқароларга БҲМнинг 150 баравари, мансабдор шахсларга эса – 300 баравари миқдорда жарима

Date: 29th June-2025

фуқароларга БХМнинг 200 баравари, мансабдор шахсларга эса – 400 бараваригача оширилди.

4. Иқтисодий ва Фуқаролик процессуал кодекслари судларда ўзбошимчалик билан эгалланган давлат эгалигидаги ер участкаларини қайтариш ҳамда ноқонуний қурилмаларни бузиб ташлашга оид ишларни кўриб чиқишнинг алоҳида тартибини белгиловчи алоҳида боблар билан тўлдирилди. Бунда:

ушбу тоифадаги ишларни кўриб чиқишнинг ўзига хос хусусиятлари белгиланиб, биринчи инстанция судларида – **20 кун**, апелляция инстанция судларида – **15 кун** ичида ҳал этилиши белгиланди;

биринчи инстанция судлари қарорларининг кучга кириш ҳамда улар устидан апелляция тартибида шикоят бериш муддати **10 кунга қисқартирилди**;

ушбу тоифадаги ишлар бўйича **келишув битими ёки медиатив келишув** тузилишига йўл қўйилмаслиги назарда тутилди.

5. “Давлат бож тўғрисида”ги Қонунга ўзгартириш киритилиб, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари фуқаролик ва иқтисодий судларга ер тўғрисидаги қонун бузилиши билан боғлиқ ариза киритишда давлат божидан озод этилиши белгиланди.

Кейинги йилларда мамлакатимизда ерга оид муносабатларда тенглик ва шаффофликни, ер ресурсларидан оқилона ва мақсадли фойдаланилишини таъминлашга ҳамда ер участкалари ўзбошимчалик билан эгаллаб олинисининг олдини олишга қаратилган тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

Шу билан бирга ерга оид ҳуқуқий муносабатларда барқарорликни таъминлаш, ерларни муҳофаза қилиш, ер эгаларининг мулккий ҳуқуқлари ҳимояси кафолатларини кучайтириш ҳамда мазкур соҳадаги ҳуқуқбузарликларнинг ўз вақтида олдини олиш зарурияти юзага келди.

Хулоса қилиб айтганда, ушбу Қонун ер участкаларидан самарали ва мақсадли фойдаланишни таъминлаш механизмларини такомиллаштиришга, уларни ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш ва ўзбошимчалик билан иморатлар қуриш ҳолатларининг камайишига, ер тўғрисидаги қонунчилик бузилиши билан боғлиқ қилмишларни содир этганлик учун қўлланиладиган таъсир чораларининг мутаносиблиги ва етарлилиги принципларини таъминлашга хизмат қилади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 8 май куни Олий Мажлис палаталари, сиёсий партиялар, суд ва ижро этувчи ҳокимият

Date: 29th June-2025

органлари раҳбарлари ҳамда жамоатчилик фаоллари билан мулоқоти. // <https://pm.gov.uz/uz/lists/view/1867>.

2. Ўзбекистон Республикаси “Ер Кодекси” Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 17.08.2021 й., 03/21/708/0799-сон

3. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик-процессуал кодекси. <https://lex.uz/docs/3517337>

4. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси. <https://lex.uz/docs/111453>.

5. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, 06.01.2020 йилдаги ЎРҚ-600-сон. <https://lex.uz/docs/4680944>

